

Om det är möjligt att göra en hemsida som inte skriker marknadsföring – då vill jag försöka göra det

Min vän Hanna Hallgren, poet, frågade på ett seminarium om det överhuvudtaget existerar någon text som inte vill övertyga en läsare om något. Är en sådan text tänkbar? Frågade hon, kanske för att hon faktiskt inte visste. Jag vet inte heller men vill ändå nu försöka åstadkomma en text som är någotsånär ärlig, en text som inte vagt och nästan omärkligt får läsaren att känna att här styr mej någon, någon vill mej något men vill inte säga det rent ut, vill inte lägga fram det öppet. Jag önskar alltså att det jag skriver här på min dator för vidare befordran till min hemsida, att det ska inbjuda till kontakt men inte vara utbudande, inte ge intryck av försåtlig marknadsföring. Om jag senare trots allt faller för att bifoga positiva omdömen kommer jag att skämmas när jag upptäcker det. Som ni förstår räknar jag inte med att vara lika felfri som jag vill vara. För övrigt ämnar jag föra in mitt material enligt en ordningens princip som jag annars inte lyder, jag kommer nu att ta allt mer huller om buller än jag brukar när jag skriver. Sätter in min text som ett flöde, inte som ett grenverk.

Mina böcker, för det är dem det handlar om, senaste nämns först:

- Ett par från Stjärnfallsvägen, Bonniers 2015
- Silkespappersmönstret, Bonniers 2009
- En obeskrivlig människa, Bonniers 2004 (augustnominerad)
- Tio syskon i en ömtålig berättelse, Bonniers 2000 (augustnominerad)
- Undangömda berättelser, Bonniers 1995
- Stora Toddydagen, Sober Förlag 1992
- Lidelsens detaljer, Bonniers 1991
- Annemonas gördel, Bonniers 1990
- Som en vindil efter sanningen, Författarförlaget 1984
- Klotjorden 1980 – Roman samt kommentar 1980, Alba 1980
- Skriv Kerstin Skriv, självbiografiskt, Författarförlaget 1978
- Klotjorden, roman Bonniers 1970
- Som en ballong på skoj / En städroman om skyffelkyssar, Bonniers 1967

Essäer

- Sigge Starks produktionsvillkor, Författarnas litteraturhistoria III, 1978
- En mycket modig man med stark sexualskräck - Don Quijote, De utländska författarna I, 1980
- ”Ingen skall tvinga mig, varken himmel eller jord” - Om Agneta Horn och Drottning Kristina, Kvinnornas litteraturhistoria I, 1981

Om Maria Magdalena Rudbeck vars broderi syns på omslaget till Silkespappersmönstret har jag skrivit i DN 14 jan 1996 ”Fånge på Lunds Hospital” samt i Läkartidningen 41/97

”De mentalsjukas Leonardo”.

Romanen Silkespappersmönstret är dedicerad till Rønnog Seaberg, poet och akrobat, adressort under livet: Atlanta, USA.

Rønnog och jag träffades ”under historiska omständigheter” en kväll, kanske 1973 eller 1974, just när vi var med om att bilda Författarförlagets Kvinnofront (den så vitt känt första sammanslutningen av kvinnliga författare någonsin). Genom intervjuer med kvinnliga författare från tidigare generationer hade jag då fått veta att de aldrig haft någon vänskap med annan kvinnlig författare, konkurrensen var för hård. Innan vi möttes hade jag ofta hört talas om Rønnog och det på ett sätt som skulle ha förfärat henne själv: Att känna Rønnog var fint, visade att man var en författare med i tiden och själv framgångsrik. Att inte känna henne var motsatsen.

På 80- och 90-talen brukade Rønnog bo några dagar hos oss när hon var i Sverige med barnen. Och hon och Steve bodde också hos poeten Jenny Ljunghill i Lund, nära vän till mej och till dem. Jenny dog i mars 2007 och det blev jag som ringde Rønnog och meddelade detta. Rønnog och jag sörjde Jenny tillsammans. Vi talade med varandra om henne och vi skrev, det var en hjälp för bägge. Sju månader senare var också Rønnog borta. 26 timmar innan Rønnog dog sände hon mej ett mail där hon skriver ganska hoppfullt om sin egen sjukdom, mot slutet lägger hon till en rad om Jenny: ”Det är svårt att hon inte är med oss.”

I slutet av 80-talet var det nog som jag bad Rønnog att läsa mina arbeten medan de växte fram. Jag var i stort behov av ett sådant öga, ett fristående öga. Jag tvekade ofta men var i så stort behov av att Rønnog läste det halvfärdiga och sa ”Det är begripligt” att jag var tvungen att tro henne när hon sa att hon tyckte om att läsa dessa work in progress. Och jag fick genom Rønnog kraft att fortsätta med det ensamma slitet.

Var under perioder oerhört upprörd över att jag inte fick folk på de stora tidningarna i Sverige att förstå vad de missade genom att inte anlita Rønnog, be henne skriva från den amerikanska utgångspunkt som hon hade. Hon satt mitt i smeten med en alldeles egen inblick i amerikanskt konst- och samhällsliv och hade dessutom en alldeles speciell vinkling på allt.

Vi hade tät kontakt. Jag kunde aldrig nog förundras över Rønnogs speciella sätt att organisera sina ord meningar och satser. Mjukt och lätt gled texten men varje mening kom samtidigt abrupt och överraskande, hennes synfält var så helt annorlunda än mitt eget, det hon skrev var alltid överraskande och synat från en ny vinkel.

Och så detta enkla, självklara men ändå så originellt: Redan för många år sedan kom hon på att tacka för lång vänskap. Helt abrupt och utan synbar anledning just då och osvenskt så det skrällde kunde hon skriva det enkla, raka, varma: Jag vill tacka dej för lång vänskap.

Apropå kontakt:

Det har hänt i lägen då jag varit mycket nedstämd och missnöjd med mej själv som författare att någon oförhappandes sagt något uppskattande om det jag skrivit. Under stor del av min arbetstid handlar allt faktiskt om min osäkerhet, handlar om frågan: "Är detta tillräckligt bra?" och mitt svar har alltid varit "Nej!".

- som liten bodde jag i Byxlösa huset på Erstagatan, Södermalm, Stockholm men fördes som tjuvgods till Lund. Växte upp och återkom till Stockholm, gick på Konstakademin, började skriva.
- jag "läser fort, springer fort, pratar fort men målar och skriver mycket långsamt" (fritt citerat efter målaren Suzanne Valadon)
- andra kan segla, spela på trummor, spela schack och piano, andra vet namnen på alla växter och djur och alla floder och städer. Inget sådant kan jag men så småningom har jag lärt mej att skriva om konst och bygga romaner på mitt eget sätt.

Ur brev till Gudrun Zachrisson 4 mars 2008:

Lite har jag nu förstått varför jag måste lägga mer ett sånt orimligt arbete när jag skriver. Det beror på att jag utgår från smala remsor med anteckningar och uppslag, dessa remsor lägger jag ut och sen lägger jag puzzel med dem i det oändliga tills jag fått en sammanhängande men ändå på något sätt helt omöjlig text. Sedan vidtar strykningar, flyttningar i det oändliga och jag är nästan hela tiden alldeles förtvivlad. Sen kommer en ny period då jag lämnat den texten men kommer tillbaka till den och upptäcker allt som kan strykas och då är jag så upprörd över att jag inte sett hur mycket onödiga adverb och adverbial som jag petat in och anklagar mej själv för det. Går tillbaka till första början och rensar och tänker igenom strukturen tills hjärnan brinner. Därefter kan jag upptäcka en tidiga morgon att jag förlorat tonfallet, melodin eller att jag bara skildrat ett faktiskt och helt förtorkat skeende. Eller, att jag överarbetat så att allt "har dött". Jag försäkrar, detta är ingen överdrift, snarare motsatsen. Vissa dagar helt under isen när något parti om vilket jag just tänkt "Nu är det klart" visar sej vara "dött".

Sjutton år gammal hade jag Lunds stads största nyckelknippa – något om min skolgång i Lund

Nyckelknippan, jag kom skramlande med den,

Rektorn tittade ut från rektorsexpeditionen

Frågade: Kerstin, hur går det?

Jag svarade: Ärva fastighet, gå i skolan, lägga ut rättgift på frukostrasten

Jag tänker mej att återkomma till omständigheterna kring nyckelknippan. Där, då jag alltså kom skramlande, hur såg statistiken ut, den statistik som jag själv ingick i? Jag var en av de cirka 85 000 nittonåringarna i landet och jag var en av de 4.898 personer som tog den eftertraktade studentexamen (av dem var 2 048 flickor och 2 852 pojkar, alltså 800 fler pojkar) Skam till sägandes har jag numera dålig aning om hur man räknar procent men min man Bo har hjälpt mej, statistiskt tillhörde jag alltså de fem eller sex procent av

min årskull som fått ägna sej åt studier. Jag hade alltid vetat att de som fick gå i skolan då var privilegierade men inte hade jag anat att de var så få! Under livets gång har jag lärt känna många som ”bara gått sju klasser i folkskolan”, detta har ofta varit oerhört begåvade och intelligenta människor. Ibland har jag tyckt att dessa med sju klasser var de mest begåvade! Ska tillägga att i vissa fall var de också mycket bittra! Jag minns starkt att någon eller några dagar efter vår studentexamen träffade jag Ulla Kvist, senare Bondesson, på gatan. Hon hade känsla för mössans klassmarkering och ville inte använda den.

Jag har alltså ringt Statistiska Centralbyrån, ville fortsätta att gå bakåt i tiden. Fick veta att 1920, då fanns det i runda tal 137 000 19-åringar. Av dem tog 2 048 studentexamen, (377 flickor och 1 671 gossar) De utgjorde 1,5 procent av sin årskull. Mina svärföräldrar, födda 1903, var båda folkskollärare och hade fått sin utbildning på seminarier och inte tagit studentexamen. Alla blev 1952 generade och tysta när en person, ovetande om detta, presenterade sej för dem som brukligt var med namn och studentårtal – i sej en dåtida klassmarkering men så vanlig att man inte precis reflekterade över det.

Att jag bad om siffrorna för år 1920. ... berodde på att jag ville veta hur det var när mina föräldrar tog studenten. En stor del av bakgrunden till mitt liv som skrivande människa ligger i mina föräldrars svåra öden.

Mycket förenklat kan det ha gått till så här: Min farfars yngste bror fick ta studenten. Min farfar tycks ha behövt kompensera detta, han ville att min far, hans ende son, skulle tävla med sin begåvade farbror, hetsade och pressade sonen som fick hoppa över så många klasser i skolan att han en lång tid var den ende i sitt gymnasium som var född på 1900-talet, han var född 1901 i december! Följden blev för hans del överkompensation och alkohol och min mors liv blev svårt på grund av min fars svårigheter, en vanlig utveckling.

Ända långt tillbaka till 1600-talet var mina anfäder självägande bönder på Linderödsåsen i Skåne. En farfar och hans äldste sonson bar ofta i stor enformighet samma namn. Man kan säga att min far tillhörde bondestudenterna vid universitetet och han hade ett sonnamn. Lennart Bondesson har framhållit för mej att ett son-namn på den tiden på någon som studerade vid universitetet betydde, konnoterade! – BEGÅVNING.

Min mor tog studenten som privatist på Katedralskolan i Lund, alltså sedermera också min skola. I hennes dagbok står en del år senare något ganska sorgset, det är något min far sagt med ett slags förundran över hur allt har blivit för dem... egentligen har hela denna min statistiska utflykt som mål att berätta detta som hon skriver... men kan jag här inge en läsare av denna text en känsla som liknar min? (det är alltid mitt mål, inser jag just nu) – en författare försöker förmedla sin egen känsla men kan jag alltså få någon annan att känna som jag? Emellertid skriver min mor att min far sagt, så ledset, så sorgset, så grubblande, att Tänk, vi har båda tagit studenten – men vad har det blivit – ingenting har det blivit av oss.

Av alla dessa önskningar som inte uppfylldes, fanns också – minns jag – min fars ord en gång om att när jag, enda barnet, en gång skulle ta studenten, då skulle både han och min mor stå på skolgården, bärande sina studentmössor.

Men 1952 var de båda döda sedan flera år.

Jag går lite fram och tillbaka, kronologiskt, men håller fast ämnet ”student” ett tag till. Under de fem sex år jag arbetade med min roman Annemonas gördel, letade jag i olika arkiv efter material om mina föräldrars liv. Efter lugna och lyckliga personer finns inget men här fanns mycket. Det fanns bland annat ett polisprotokoll kanske från 1946 eller 1947 där min far, då tandläkare i staden Lund, under berusning kommit i bråk med en utslagen man på gatan, min far blir knuffad eller slagen omkull, ligger på gatan nånstans ganska nära Stortorget och han ropar på hjälp, det står citerat i handlingarna att han ropat:

Student, student, kom och hjälp!

Han har alltså sett en yngre man längre bort som han vill ha hjälp av. Detta var helt enligt formeln som sa att man studenter emellan förväntas hjälpa varann. Men jag befann mej i en skrivprocess där allt kan tänkas, där allt kan ifrågasättas, där allt kan förvandlas och jag tänker magiskt:

Det är mej, han ropar på!

Och jag frågar mej, har han fått min hjälp? Jag har skrivit mycket om honom, hans liv, hans död – skulle han ha velat det? Det är inte så säkert.)

Dessa digra protokoll, ett från Stockholm jag tror på 60 sidor, ett från Lund lika omfångsrikt, båda med min far som huvudperson och bekymmer, jag fick läsa dem men en tjänsteman skulle läsa dem före mej enligt någon regel. Tjänstemannen i Stockholm påpekade något intressant: Hela vägen kunde man se att min far haft hjälp av andra studenter när myndigheterna velat fånga in honom till nykterhetsvård. Alltså, han tillhör eliten, trots allt tillhör han de utvalda, han tillhör de 1,5 procenten av sin årskull, han ska räddas. Bland annat framträder Tage Erlander med stor mäktig handstil och försäkrar att min far är en skötsam person som haft de och de hedersuppdragen. Man var som student alltid en like och man skyddades av sina gelikar!

Mitt betyg efter första höstterminen i Latinklassen:

Av 24 BC som utdelades i klassen innehade jag 2, därtill kom ett B?

Av 6 små a som utdelades hade jag 2.

Jag gick fram till klassföreståndaren Sölve Ossiannilsson, son till en författare av historiska romaner, slängde betyget på katedern och sa Jag går inte hem till min far med detta!

- Hav inga bekymmer, sa han. Detta handlar om typiskt specialbegåvning.

Jag visste egentligen redan då att jag aldrig skulle få användning för ”betyg”, jag skulle aldrig söka jobb, jag skulle på något vis dra mej fram, sälja mina målningar, skriva ibland, frilansa kanske – om nu det ordet ens fanns då.

Tack vare Google vet jag att Dagens Nyheters Nutidsorientering börjat redan 1939.

1950 års Nutidsorientering på vår skola vanns troligen av Nils Ljunggren, det kan också ha varit Per Falk.

Det året förekom emellertid en fråga där svaret fick en särskild betydelse för mej. Jag mindes den och mycket riktigt, den fanns, jag hittade den. Det var nummer 10 och löd så

här:

”På vilket gemensamt område är Botvinnik, Boleslavskij och Bromstein berömda?”

Jag kunde inte svara på den frågan.

Sigbrit Wieselgren kunde, hur var det möjligt, frågade jag. Jo, hennes pappa brukade prata om sånt, alltså schack och schackspelare under familjens middagar

Jag blev förfärad när jag förstod detta, insåg att jag i ett visst avseende var underpriviligierad.

Lite av samma kände jag när Jan Hemmel skrattande berättade att de hade ett urgammalt svensk-latinsk lexikon hemma.

Jag utnämnde mej själv till skolans plakatmålare, ville måla alla plakat som handlade om Scenia och skoldanser. Jag experimenterade med bilder, såg mej som modernist. En gång hade experimentet, verkligen mycket oskyldigt, lett till att min bild råkat få ett i gymnastiklärare Sprutis ögon osedligt utseende. Han rev ner min stora bild. Jag blev väldigt upprörd och utan att begripa hur rebelliskt det var så målade jag på frukostrasten ett nytt som jag satte upp på samma plats.

Många år efteråt sa någon om detta att jag i hans ögon hade varit den kvinnliga motsvarigheten till Mannen som gör vad som faller honom in. Detta ökade väsentligt min självgodhet och stolthet.

Det mest skamliga som kunde hända en människa på den tiden hände mej – jag körde i tredje ring. Jag känner fortfarande skam och behov att bortförklara men det var så att jag under stora delar av det läsåret bodde hos Benediktörinderne i ett danskt kloster, Vår Frue kloster i Aasebakken... nåt sånt hette det. En skolkamrat som tidigt hade körkort körde mej till Malmö i en annan kamrats pappas bil när jag som hastigast kommit till skolan för någon skrivning. Sen läste jag hårt några veckor i augusti och klarade mej in i sista ring.

Om jag personligen ser tillbaka kan jag inte hoppa över min suicidala tid. Jag gjorde inte ett självmordsförsök, jag gjorde flera, större och mindre. Till de mindre hörde att jag satt och skar mej på engelsklektionerna, skar mej på höger hand där jag trodde pulsådern satt, samlade upp blodet i en schalet. En flicka i klassen som jag hade mycket dåliga relationer till kom fram och sa Va äcklig du är – eller något sånt. Flera vänner steg fram, bland dem en flicka från två klasser över oss och en pojke som just tagit studenten. De var oerhört stödjande och uthärdade att jag klängde på dem som om jag var en apunge. Det gjorde jag tills jag kunde befria mej och någorlunda stå på egna ben. Just dessa två som jag nu nämnde kom senare i stora livskriser som slutade illa, men jag befann mej då inte hos dem.

En vän som aldrig gav upp var Alf. En gång var han med i ett sammanhang med mycket existentiell innebörd. I uttrycket existentiell lägger jag in att död liv sorg fortplantning och sexualitet kan finnas i en och samma situation och vara mycket tätt sammanpressade, det är sådana situationer som jag som författare söker... men det är nog sällan så att man ser och uppfattar vad situationen innehåller just när den är för handen.

I alla fall, mina farföräldrar hade dött året efter min far – det var då jag ärvde fastigheten på Trädgårdsgatan tre nere i Nöden. Då alltså, satt jag en kväll och försökte sy om min

farmors svarta tunna sorgslöja av siden till sexiga svarta underkläder... det var för svårt, dömt att misslyckas men i detta tygstycke fanns alltså allt: Först ålderdom död, sedan ungdom och sexualitet, allt rymdes i det svarta söderklippta tygstycke som min farmor burit vid sina båda söners begravning men som jag då som väldigt ung såg som en möjlighet att använda, i akt och mening för att öka min sexuella lockelse... en naiv och enkel bild av hela det samlade livsförloppet.

Jag satt där och sydde, bara en behå innehöll hundratals små bitar som skulle passas ihop, det var inte så enkelt och jag hade nog i det närmaste gett upp när Alf kom på besök. Hans reaktion minns jag tydligt, han såg bättre än jag det blasfemiska i mitt tilltag och läxade upp mej. Men vad jag fick av det hela var en liten pusselbit till en halv sida i min roman från 1984.

Kallhyran för en tvårummare med litet kök i denna fastighet vars alla nycklar jag alltid släpade med mej, var då trettiofem kronor. Jag tog upp hyrorna den första i varje månad och dagen efter räckte jag upp handen och sa djupt beklagande att jag inte hunnit läsa latinet "för jag tog upp hyrorna igår". Allt jag gjorde dokumenterade jag tidigt på ett eller annat sätt, skrev dagbok, skrev brev till Gunilla Odeberg som jag begärde tillbaka och köpte jag något så sparade jag kvittot. Därför kan jag nu veta att 6,25 meter engelsk kretong till min dansklänning vid studentfesten då kostade en svindlande summa, nämligen 103 kr och 13 öre, alltså nästan tre dåtida månadshyror. (Idag skulle samma längd engelsk kretong kosta nära 7 000 kr.)

Jag gifte mej tidigt med Bo, tre fyra veckor efter studentexamen, fick barn året efter. Vi lämnade Lund, flyttade till Uppsala för att jag skulle komma närmare Konstakademin, Mejjan, i Stockholm där jag antagits som elev.

Hur jag längtade efter Lund. Observera prepositionen som här illustrerar en särskild sort längtan! Om jag säger att jag befann mej i Uppsala och längtade efter Lund så får man tänka sej att vad jag önskade var att någon skulle ta hela Lund på en bricka och komma till mej i Uppsala med hela härligheten.

Över till ekonomin, den brukar jag som fri författare alltid få frågor om. I och för sej är det kreativt att ha ont om pengar, man blir minst sagt påhittig. När vi varit någon tid i Uppsala försökte jag sälja ett människokranium som fanns i min ägo. En så kallad studieskalle från min fars studieår i Lund, en skalle som har namn, heter Doktor Braun. Denne doktor har synbarligen fått en våldsam död. Att försöka få pengar för Doktor Braun var en för mej naturlig åtgärd men det togs emot på ett ytterst avböjande sätt uppe i Uppsala.

Indirekt också om ekonomi: För några år sen då jag av ouppmärksamhet missat en rabatt jag hade rätt till, sa en entusiastisk och politiskt medveten invandrarchaufför strängt till mej detta: Du, du har byggt upp landet, du ska hålla reda på dina rättigheter, du har byggt upp landet. Jag tänkte då: Det vete fåglarna om jag varit med och byggt upp landet...

Nå, hur har det gått, i stort sett? Ekonomiskt sett har det väl stapplat sej fram, jag har fått stipendier och priser och varit augustnominerad två gånger. – Upplever mej själv som modernist, experimentell... jag vill alltid vara oförutsägbar i mitt skrivande.

Mera om Livet

- Jag föddes alltså på Söder i Stockholm men min farmor förde mig till Lund. Hon satte ner mig mitt framför Domkyrkan där Klostergatan slutar – det är den platsen som kallades Kritiska hörnan.
- En skolkamrats äldre bror tränade mig under flera år att misstro auktoriteter. En dag tvingade man mig att genomgå konfirmationsritualen men jag spottade ut oblaten.
- När jag var elva år skrev jag i min dagbok att jag skulle bli antingen konstnär eller författare eller möjligen konstkritiker. Blev elev vid Konsthögskolan i Stockholm där jag tappade den del av min förmåga som handlade om att måla. Ställde trots det ut på Galleri Doktor Glas i Stockholm 1968. Gick vidare med skrivande. I mina texter uppträdde ett milt dåraktigt tonfall – kanske kom det från sagorna som min far läst för mig när jag var liten.
- Ingick äktenskap vid 19 års ålder. Det visade sej vara hållbart. Tre söner.
- 70-talet blev mitt universitet, mitt lärodecennium. Jag var fackligt verksam, drog igång de kvinnliga författarnas samarbete och var med om att starta den under många år livaktiga Kvinnskribentgruppen inom Författarförbundet. Hade också ett kort men viktigt samarbete med Michael Meschke på Marionetteatern i Stockholm. Möjligen inspirerad av Kritiska hörnan drev jag under något år kampanjer mot ockultism samt mot spel och dobbel.

Självdeklaration på heder och samvete

Den som skriver detta är Den undangömda författaren till Undangömda berättelser. Jag har provat olika verksamheter men först och främst är jag romanförfattare.

Massmedia

Sporadiskt, till och från, förr i världen, medarbetat i DN, SDS, tidningen Vi, Ord och Bild, BLM, Horisont, Vinduet, Sveriges Radio, TV

Exempel: Västervik, januari 1994, två flyktingbarn försvann. Jag menade att det borde vara möjligt att språkligt undersöka hur tidningarna formulerade sej för att omärkligt få läsarna att tänka i främlingsfientlig riktning när det gällde händelseförloppet bakom barnens försvinnande. Radioprogram 1994 samt seminarium inför Grävande journalister våren -95.

Antologier och läromedel

Detta jävla Norrland, red Karl Rune Nordkvist, Författarförlaget 1971

Svenska/ Högstadiet, arbetsantologi 2, red Karin Callmar m fl Liber 1979

De namnlösa nornorna, litterär antologi om kvinnor och arbete, red Birgitta Svanberg, Prisma 1992

Brott, kärlek, äventyr, texter om populärlitteratur, red Dag Hedman, Studentlitteratur 1995

Blänk, novellantologi, red Sylvia Söderlund, Sveriges Radios förlag okt 1997

Inga-Britt Wik, Horisont 4/92: "Det som inte finns ord för..." Kerstin Strandbergs

författarskap

Utdrag ur ekonomiska självbiografin

Bonniers debutantstipendium -67, Litteraturfrämjandets och Bonniers stipendium för yngre och nyare författare -70, Tidningen Vi -78, Fredrik Ströms minnesfond och De nios vinterpris -85, Prins Vilhelms fond -87, Lunds stads kulturstipendium -91, Bonniers stipendium för svenska författare -95, Stockholms stads konstnärstipendium -68 -82 -90 -96.

Annan sorts självdeklaration

Redan tidigt kunde en bild eller en text gripa mig mycket starkt. Att säga att jag blev omtumlad är alldeles för svagt: Det kokade och sjöd inom mig av längtan att åstadkomma ett konstverk i bild eller ord som motsvarade Ivan Aguélis ord: *Ett konstverk kan inte vara nog exakt, nog enkelt, nog djupt*. Faktiskt har jag ända sen jag gick i gymnasiet varit konstutövare med problem. Om hur det är att leva enligt en sådan modell handlar min bok *Lidelsens detaljer*.

Nog har jag levt farligt som författare när jag inte ens blir igenkänd på krogen. Ja, jag är förvisso Den undangömda författaren till *Undangömda berättelser*.

Jag har provat olika konstnärliga verksamheter men först och främst ser jag mig som romanförfattare. Arbetar nu åter med en ny roman. Älskar mitt svåra uppdrag och föreläser/berättar gärna om hur det går till och känns när ett romanprojekt söker sin form.

Då och då har jag slutat att delta i det vanliga livet för att kunna höra vad som händer, höra berättelserna. Redan tidigt längtade jag efter att i skrift framställa stora skeenden, helst utifrån mikroskopiska händelser. Inte alltför sällan inträffade det att jag förälskade mej, inte i människor utan i händelser.

Detta ska bli en 30 minuters koncentrerad författargrundkurs i den linje som kallas *Lidelse för konsten*. Jag har provat olika konstnärliga verksamheter men först och främst ser jag mig som romanförfattare. Alltid detta – ”min nya roman håller på att bända sej fram”! Redan tidigt kunde en bild eller en text gripa mig mycket starkt. Att säga att jag blev omtumlad är alldeles för svagt: Det är sant att det kokade och sjöd inom mig av längtan att själv åstadkomma ett konstverk i bild eller i ord. Jag var mycket ung, jag gick i skolan, jag använde stora ord för min upplevelse, jag använde ordet *Extas*. Men jag såg och förstod redan vad som fanns att göra. Det jag mötte i modernismen lärde mej att det gällde att frigöra sej från ingångna mönster. Redan under skoltiden var jag en sådan människa som alltid – egentligen oavbrutet – går omkring med ett konstnärligt problem som det gäller att på liv och död hitta lösningen till. Det är nu inte ett problem, ett konstnärligt avvägande, nej, det är en aldrig sinande ström som det handlar om. Man löser sitt problem och genast har man nästa att ta itu med. Materialet för man också med sej i huvudet, man kan säja att det är praktiskt: man sitter på tåget och ser den målning man håller på med som finns på en helt annan plats eller man tänker över en text som ligger på skrivbordet tjugofem mil bort. Materialet för man med sej i huvudet – och i känslan, i

känslan för rytm och balans. Det gäller att alltid vara öppen, lyssna till sitt inre för mycket plötsligt kan lösningen infinna sej på ett konstnärligt problem som man slitit länge och förtvivlat med.

När jag började skriva för mer än fyra decennier sen hade jag något av samma irrationalitet som Alice i Underlandet... när jag tänker tillbaka på den tiden sticker det till i mej av upphetsning, jag blir stolt över vad jag en gång vågade men också rädd att förmågan att arbeta på det sättet en dag skulle kunna vara helt försvunnen, förlorad. Man kan bestämma att den och den artikeln ska vara klar då eller då. Men det kan man inte säga när det gäller ett romanbygge – det är processer som inte kan styras... det skönlitterära skapandet verkar ligga ”längre ner”. Det är en verksamhet där Rädsla finns och Ångest, framför allt.

Hur ska man då komma bort från spärrarna? Jo, sova alldeles för lite, prata hett, utsätta sej för sinnesrörelser – alltså bryta normalläget. Man ska se till att så gott det går fösa undan självkritiken, bli lite lätt hypoman. Vi fortsätter författargrundkursen och frågar vad det är för skillnad mellan Självbiografi och Roman? I en roman plockas verkligheten sönder i små små bitar och sedan sätts bitarna samman på ett helt nytt sätt. ”Erfarenheter som jag har gjort finns hos mina diktade personer men de är inte jag.”

Vidare – romanen ska ha en form, en övergripande idé, det är en förtätad text där allt som inte hör samman med temat måste skrapas bort hur viktigt det annars än förefaller vara. Människor i en roman kan kännas som om de stigit direkt ur livet som termen lyder men de kan vara uppiktade från början till slut. Till någon del är de säkert alltid uppiktade – jag vill hävda att en gestalt i en roman eller i en annan text överhuvud taget aldrig hundra procentigt ”är” eller kan vara liktydig med någon verklig person.

En del formproblem kan verka omöjliga – man håller på att bli desperat... men då måste man komma ihåg att i denna värld som ens romanmanus utgör, där är man ändå Härskaren. Man bestämmer, man är Suveränen. ”De problem som uppstår i min egen text har jag a priori kapacitet att lösa.” Det kan också hända att skrivandet plötsligt går lätt, det kan kännas som om man fått förmåga att sänka ner en sond till mellangärdet och genom den upphämta kontakt med det som ska skrivas.

Allt idéarbete leder till en viss monomani... man går upp i varv, förmår inte koncentrera sej på annat. När jag arbetat som intensivast har det varit ett lurpassande på varje intryck, varje tanke, varje replik - ”Kan detta vara något för romanen?” Man är med i en scen mitt i verkligheten men står samtidigt bredvid och betraktar den, väntar sej något av den, vill ha hjälp av den för att reda ut ett helt annat sammanhang. Man väntar en svårfångad association, kanske en absurd, avlägsen men som just därför ska hjälpa en vidare, kanske i riktning ”nedåt”. Så småningom blir man expert på att få tag i de snabbt bortrusande fallen.

För så är det – idén man väntar på kan komma när man är som mest urkramad... Ibland när jag legat vaken tre fyra timmar kan det plötsligt lossna... man ser kanske mönster i sina upplevelser...det störtar fram, fortsätter och fortsätter, det sista och kanske viktigaste kommer mot slutet med en häftighet som den sista gröna gallan i ett kräkanfall.

De absurda tankekasten är förresten det som jag mer än något annat uppfattar som speciellt för mej, det är i den som jag når djupare ner i betydelseskikten. I skrivandet tar jag en situation som jag varit med om, bygger runt den ett nytt mönster, ja, jag uppfattar det som ett nytt mönster för jag har inte förmått sej det förut.

Nu ska jag säga nånting som jag kommit på bara häromdagen. Det är så nytt för mej att jag inte hittat någon bra beteckning ännu, tills vidare kallar jag det kärnor....de är ett slags Liv/död-situationer.

Efter mina två första romaner kom jag in i en skaparkris, en romanstockning. Den löste sej samtidigt som jag kom på den första kärnan... situationen, scenen där liv och död stöter ihop.

Den första kärnan har ett namn, heter: Dagen då Virginia fick en människa på dödsbädden att skratta. I den kärnan, som jag upptäckte att jag hade 1976, i den finns två scener som går in i varandra, de är från 1963 och från 1972. Inuti scenen finns något som hänt långt innan, och inuti den scenen något annat, det är kärnor inuti kärnorna. 1984 var jag klar med den texten, hade arbetat med den i årtal, till och från. En annan kärna kan kallas Det levande fostret i den döda kvinnans kropp. Att skriva är för mej att leta upp det väsentliga i mitt och andras liv, sätta det i relation till världen och arbeta ut det till en konstnärlig form.

Mera om livet

Vi flyttade från Spånga till Gröndal, det tog fem sex sju åtta månader att genomföra. När allt var klart, vad gjorde jag då? Då måste jag försöka hitta tillbaka till den punkt i tänkandet där jag befann mej före flyttbestyren. Då befann jag mej i det svåraste av alla lägen... det är då man söker som besatt efter struktur, tonfall samt Första meningen till ny bok.

Så här är det roligt att påstå: Första meningen är svår att hitta ty inget föregår den. Första meningen är loket som ska kunna dra de andra vagnarna efter sej. Första meningen ska också vara sådan att man i kommande tider av missmod ska kunna gå tillbaka till den och bli glad.

I något som jag vill kalla ett inre bibliotek umgås jag nästan dagligen och håller fast vid några få böcker, inte fler än att de kan räknas upp – fast det har jag aldrig gjort förut, kommer jag på. I denna samling böcker står Cervantes Don Quijote för alla otroligt moderna konstgrepp där, Selma Lagerlöf där jag återkommer till flickan i Gösta B vars förstånd är hos Gud, barnen på sista sidorna i Jerusalem ! ”Vi vilja gå hem” samt förstås Ingmar konsulterande de gamle i Himmelen. Virginia Woolfs Mrs Dalloway för den otroligt skickliga uppbyggnaden men också för en scen som jag inte vet var den står, det är några rader där en kvinna minns en man för länge sen som grät en hel natt när hans älskade förlovat sej med en annan, scenen blir starkare genom att speglas indirekt vilket säkert anses vara mot reglerna. Lars Ahlins Sjätte munnen där de små pojarna sjunger för de sorgsna samt De sotarna De sotarna där mannen som fastnat i skorstenen sjunges

fri av kvinnan som älskar honom – vidare Nathalie Sarrautes barndomsskildring. På senare tid har jag lagt till Stjärnans ögonblick (särskilt slutet!) av Clarice Lispector som jag upptäckte själv – och blev glad över att finna att många andra också satte högt.

När jag är riktigt illa i det har jag också några scener i det jag själv har åstadkommit som jag håller fram för mej själv för att öka mitt mod.

Ur arbetsböckerna

Det allvarliga jag skriver är alltid uppblandat med nonsens. Det finns en gammal förmåga till nonsens och dåraktighet hos mej.

Jag balanserar lättviktighet och djup. Enkelhet och klarhet är målet, men vägen dit – där råder oklarhet, oöverskådlighet.

”Att komma nära” i en roman fordrar mycket arbete i en helt annan teknik än den man har när man skriver en text rakt ut. En scen i en roman ska man kunna bära med sej i minnet. Jag blir elektrifierad av de riktigt stora konstverken, kommer i känslsvall av glädje och sorg samtidigt.

Ibland tror jag att en text blir intressantare om den byggs av något slags vrakgods än om den byggs av något som är rakhyvlat och nytt.

Någonstans hittade jag uttrycket Konstnärskapets slutskede – det är nog där jag befinner mej nu och jag måste gå till djupet med frågan om vad som ännu inte är utfört av mitt uppdrag.

Jag kan ha en mening som ”Indragen på en begravning, behandlad med nedlåtenhet” som kan få något inom mej att börja vibrera.

En text i en roman blir skev om man känner att en scen inte är befriad från det underliggande ”verkliga” skeendet och kanske består av något som författaren egentligen vädjar om medlidande för. Så tänker jag och så skriver också Virginia Woolf. Men när jag skriver ner detta så börjar jag tvivla. Finns det en enda regel som rör romankonsten som stämmer till ett hundra procent?

Härförleden slog det ner i mej som ett åskdunder att man kan lyfta fram sitt liv så att det blir föremål för ett estetiskt betraktande.

Inom konsten finns inget ”går inte”.

Det finns en egendomlig likgiltighet inom mej – och har nog alltid funnits – för ”mitt liv”.

Det gör att jag kan vara ganska hänsynslös mot mej själv. Häromdagen kom jag att tänka på att detta kan ha inplanterats i mej när jag var mycket liten och, som min mor skriver i ett brev till en syster, ”då och då tog mej en skrikdag”. Det var när vi bodde på Linnegatan och min mamma jobbade hela dagarna och jag ”sköttes” av fru Axelsson, en barnmorska.

Inte låta den kyliga, kritiska begåvningen ta överhanden utan se att målet är värme. Det kan vara att en intellektuell person har svårt att vara omedelbar. Men det gäller att gå varvet runt, komma inte tomhänt tillbaka från den intellektuella utflykten till det varma. Om man inför ett eller annat ”onödigt” tema blir det lustfyllt att skriva.

Det är de vanvettiga uppslagen som man ska följa för där kan det komma att visa sej att det finns en massa att hämta. Det visar sej så småningom att allt kommer att höra samman

fast man inte kan se det från början. Att sätta samman saker som slår vilt mot varandra tvingar dessutom in ens hjärna i nya banor. För allt måste sammansmältas till en helhet.

Anteckningar om mitt läge sedan jag färdigställt Skriv Kerstin Skriv

I den vevan då jag skulle debutera som både målare och författare bad man mej att i all korthet skildra mitt levnadslopp. Tjugo maskinskrivna rader satte jag så ihop, de innehöll ett koncentrat av de olika eländen som i tidig ålder drabbat mej, allt beskrev jag i muntra ordalag. Det var 1967. När jag nu åter måste skriva om mej själv tar jag fram det gamla pappret, har ont om tid och hoppas kunna använda det igen. Men det är omöjligt. Ser bakom gycklet fasaden, skådespeleriet, rädslan för att bli tagen på allvar.

Att presentera sej för någon som man inte ser är svårt. Inför det har jag alltid en hög tröskel att komma över. På natten tänker jag: Jag måste starta med att tala om mej själv som en fysisk varelse i ett fysiskt rum. Alltså: I mitt arbetsrum i en villa på Rullstensvägen i Flysta, förort till förorten Spånga sitter jag 22 november 1977 på eftermiddagen. I huset bor jag med man och söner. Jag är just nu 45 år och tre månader, 165 cm och väger 57,8 kg. Halvlångt hår, vartannat hårstrå cendré, vartannat vitt. Glasögon. Fastän jag förr målat många självporträtt kan jag inte beskriva mitt ansikte. Har en näsa men är den lång? Kort? Jag har en haka men hur ser den ut? Sånt som sitter på lite avstånd kan jag dock bedöma: Mina öron. De är så små. Min barndom var sådan att de stannade i växten. Inget av detta som jag nu dragit fram är dock så särpräglad att någon kan känna igen mej på tunnelbanan. Jag beger mej nu till matarbussen som ska föra mej till tunnelbanan. Där sätter jag mej mitt emot dej. Eller din granne på besök i Stockholm. Jag ser inte på någon trots att jag verkligen vill övervinna min skygghet och träda i förbindelse med världen. Jag är skygg – alltför länge har jag varit stolt/hämmad/rädd eftersom minsta blotta tycktes kunna minska min konkurrenskraft. Mina yrken var konkurrensyrken och i konkurrensen måste man förstålla sej, få sina vänner att gapa och leda sina fiender in på villospår. Nu har jag genomskådat detta och sadlat om – så mycket det går, ty det är svårt att spela fia när de flesta spelar svälta räv.

Jag fick insikt i mycket medan jag i rasande fart skrev Skriv Kerstin Skriv. (1978) Det är i högsta grad för sin egen skull man ska låta bli att spela, låtsas vara annorlunda än man är. Nu vill jag inte längre låtsas något. Jag skämtar inte längre bort allvaret, jag som förr vara svensk mästare i sorgskämtning. Just denna dag åker jag tunnelbana med blommor till min barndomsvän som ligger för döden. Jag hoppas hinna fram. Satt vid hennes sjukläger för fem dagar sedan, allt spel var bortsopat, man säger inget som man inte kan stå för i en sådan stund. Jag satt tyst och höll hennes hand, hon höll min. Så ren och oförfalskad önskar jag att all kommunikation kunde vara: ”Jag anser att det hemliga alltid ska ersättas av genomskinlighet och jag tänker mej gärna en dag då två människor inte längre har några hemligheter för varandra därför att de inte har det för någon.” (Jean-Paul Sartre)

”Fram bänder sej en roman”

När jag började skriva hade jag något av samma irrationalitet som den som finns i Alice i Underlandet. Härförleden läste jag igenom några pjäser som jag skrivit tidigt... det

suveräna materialet verkade stiga direkt upp ur undermedvetenhetens kompost. När jag upptäckte detta stack det till i mej av upphetsning, jag blev stolt över vad jag en gång vågat men också rädd att förmågan att arbeta på det sättet helt skulle försvinna.

In i den dåtida komposten kunde trots allt alltför få följa mej. Det fick ju konsekvenser: Beställda pjäser uppfördes inte eller gick mycket kort tid på scenen. Jag har också en dompterande sida i hjärnan. Det är domptören som skriver resonerande artiklar samtidigt som den sätter den intuitiva halvan av hjärnan i klistret. Det är domptören som inte alls klarar av att skriva romaner. Och skulle domptören ändå göra det skulle det bli förfärliga romaner.

Man kan bestämma: Artikeln den och den ska bli klar då och då. Men så kan man inte säga när det gäller ett romanbygge – det är processer som inte kan styras... det skönlitterära skapandet verkar ligga ”längre ner”. Det är en verksamhet där Rädsla finns, och Ängest, framför allt.

Någon sa: ”Det där analyserandet är en spärr du har.” Hur ska man komma bort från spärrarna? Jo, sova alldeles för lite, prata hett, utsätta sej för sinnesrörelser – alltså bryta normalläget. Man ska se till att fösa undan självkritiken, bli lite lätt hypoman. (Helga Henschens recept: Springa runt Vasaparken flera timmar, äta massor av vitaminer, sen bada bastu i två timmar. Därefter skriva... levande, nära.)

Skillnad mellan Dagbok/Självbiografi och Roman? I en roman har verkligheten plockats sönder i små små bitar och sedan har bitarna satts samman på ett helt nytt sätt.

”Erfarenheter som jag har gjort finns hos mina diktade figurer men de är inte jag.”

Romanen ska ha en form, en övergripande idé, det är en förtätad text där allt som inte hör samman med temat måste skrapas bort hur viktigt det annars än förefaller att vara.

En del formproblem kan verka omöjliga – man håller på att bli desperat... då måste man komma ihåg att id denna värld som ens manus utgör, där är man ändå Härskaren. Man bestämmer, man är Suveränen: ”De problem som uppstår i min egen roman har jag a priori kapacitet att lösa.” Det kan också hända att skrivandet plötsligt går lätt, det kan kännas som om man fatt förmåga att sänka ner en sond i mellangärdet och genom den upphämta kontakt med det som ska skrivas. Hela det föregående decenniet har jag ägnat två romaner – jag vet att det finns folk som kan skriva fina romaner på kortare tid men med mej är det nu en gång så här. Allt idéarbete leder till en viss monomani... man går upp i varv, förmår inte koncentrera sej på annat. När jag arbetat som intensivast har det varit ett lurpassande på varje intryck, varje tanke, varje replik: ”Är DETTA något för romanen?” Man är med i en scen mitt i verkligheten men står samtidigt bredvid och betraktar den, väntar sej något av den, vill ha hjälp av den för att reda ut ett helt annat sammanhang: En viss scen i den roman man har under arbete. Man väntar en svärfångad association, kanske en absurd, avlägsen men just därför något som ska hjälpa en vidare, kanske i riktning ”nedåt”. Så småningom blir man expert på att hinna få tag i de snabbt bortrusande infallen. (En kusin: ”Usch, så vidrigt att leva så!”) Idén man väntar på kan komma när man är som mest urkramad... ibland när jag legat vaken tre fyra timmar kan det plötsligt lossna... det störtar fram, fortsätter och fortsätter, det sista och kanske viktigaste kommer mot slutet med en häftighet som den sista gröna gallan i ett kräkanfall.

Har du hört om den gamle professorn som även när han låg på dödsbädden fick de mest fantastiska uppslag till vetenskapliga verk? Det är en anekdot som visar att det som behövs inte bara är idéer – det behövs också en viss tid framåt för att utarbeta dem. Nu ska jag emellertid inte skriva mer sånt här. ”Min nya roman har börjat bända sej fram.” (1990)

Appendix

Tio syskon i en ömtålig berättelse, Bonniers år 2000 nominerades till Augustpriset och Sveriges Radios Romanpris. Augustjuryns motivering: Med säker hand leder oss författaren in i den mellanvärld som består av det liv som levs nu, och minnena från dem som gick före. En familj på tolv ropar från himlen sitt arv till syskonbarnen som står på jorden och söker sammanhang:

Du ska inte skriva det som inte brukar stå i böcker!

Men Strandbergs berättare styr just på det som inte brukar sägas och finner gåtfull behärskning och förseglade drömmar. Romanen är en bild av den döda familjen Haverdalius, deras tid och affärer, och samtidigt en skildring av skrivandets plåga och passion. Den ömtåliga berättelsen rör sej runt det mest privata och de smärtor och lyten som går i arv med sensibilitet och kontroll och en humor som håller för det dålighetsliv som bara bröder får leva.

Åke Leijonhufvud skriver i *Sydsvenskan* 23 okt 2000 att Kerstin Strandberg ”med ens rycker fram i det främsta ledet av våra berättare”. Han fortsätter: ”Det märkliga med Kerstin Strandbergs berättelse är att hon är hjärtslitande utan att vara patetisk och tragisk utan att vara tung. Hon dansar fram den sorglustiga berättelsen om de tio syskonen, bjuder oss till en virvlande dans där skrattet och tårarna, döden och livsbejakelsen hela tiden byter plats och manar oss att stanna upp och betänka hur eländiga och storslagna våra liv ändå är.”

En obeskrivlig människa, Bonniers 2004 nominerades till Augustpriset. Juryns motivering: Berättaren har en viktig roll och skrattet en annan i denna roande beskrivning av livets allvar. Genom samspelet mellan uttryck och innebörd lyckas Kerstin Strandberg med det paradoxala: att beskriva det obeskrivliga, att beskriva Anna, en ovanligt vanlig och livslevande tragikomisk gestalt i naturlig storlek, mänsklig och motsägelsefull.

Ann-Charlotte Smedler, *Psykologtidningen*: *En obeskrivlig människa* är djupt egensinnig – men tro inte att den är Tung och Svår. Tvärtom är det en bok att längta hem till. Berättelsen har mig i ett magiskt grepp; den rör, berör, kittlar och förvirrar. Kerstin Strandbergs språk är lika njutbart som det är säreget. Lyss till dess vardagliga tilltal likaväl som ålderdomligheter och syntaxuppror! Som en fjällbäck tar det sej fram och bär berättelsen, ibland i djärva språng och virvlar, ibland stilla över klara djup, alltid syrerikt och friskt. Det är helt enkelt en förunderlig bok.